

רשימות חוברת סח

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"ק פרשת תולדות, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע — העתק מכתבו להרב אהרן ארי' מאירוביץ מ"אייר תרפ"ט ריגא", ע"ד: (א) השגחה פרטית בבע"ח, (ב) ביאור מארז"ל (שבת לא, א) "אמונת, זה סדר זרעים", "מאמין בחי העולמים וזורע" — ענינים ששייכים לפרשת השבוע: (א) "כי הקרה ה' אלקיך לפני" (כז, כ) — ענין השייך להשגחה פרטית, (ב) "ויזרע יצחק וגו'" (כו, יב), ואיתא במדרש ש"זרע צדקה" — שזהו תוכן הענין ד"מאמין בחי העולמים וזורע" (כמבואר בלקו"ש חי"ח ע' 295).

לתועלת הלומדים, באו בשוה"ג איזה הערות ומראה-מקומות, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' תולדות, ה'תשנ"ז
ברוקלין, נ.י.

ברכה ורוב שלום לנכבד ונעלה כותב וסופר מו"מ באמונה ויראת ד' היא אוצרו מו"ה אהרן א"ל נ"י
 ספרו "לב ארי" עם מכ' הגיעני, ואגיש לכבו' בזה את תודתי רבה על מתנתו זו, אשר כבדני בה.

ובעברי בין דפי הספר בעיונא בעלמא ראיתי בדף טז: בחו"א הערה ז' שכתב ובמשנה תורה להרמב"ם ז"ל הל' מלכים פ"ט ה"א שלא נצטוו יעקב על גיה"נ אלא הוסיף מדילי' וכמו יצחק שהפריש מעשרות ותפלות שאבות תקנום. ובמרה נתוספו ג' מצות שבת דינין וכבוד או"א לכל ישראל ע"י משה וכדאיתא סנה' (נו:).

השגחה פרטית בבע"ח.

ובדף (י) בחו"א הביא כבו' דעת הרמב"ם ע"ד השגח"פ שאינה

מו"מ [משאו ומתנו] באמונה: ראה שבת לא, א: "נשאת ונתת באמונה".

יראת ה' היא אוצרו: שבת שם.

אהרן א"ל: אהרן ארי' ליב מאיראוויץ.

ספרו "לב ארי": "בעניני האמונה וביאורים על כמה פסוקי תנ"ך ומאמרי רז"ל, ונלוה עליו

ספר "חשן אהרן" והוא הערות על הנ"ל" (ריגא ה'תרפ"ט).

בחז"א: בחושן אהרן.

שכתב: ב"לב הארי" שם, ש"לפני קבלת התורה לא היו מצווים כלל". ובחשן אהרן הערה

ז': "לבד ז' מצוות שעוד בני נח נצטוו עליהם, ומצות מילה שניתנה לאברהם אבינו, וגיד הנשה

ליעקב אבינו ומצות קרבן פסח ליוצאי מצרים".

ועל זה מעיר רבינו: (א) גיד הנשה — הוסיף יעקב מדילי', ולא ע"פ ציווי ה'. (ב) לא

הזכיר המצוות שניתנו במרה, כדלקמן בפנים.

הל' מלכים פ"ט ה"א: "בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית. ויצחק

הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום. ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית" (וראה

גם "רשימות" חוברת ז' ע' 53).

סנה' (נו:): ושם: "עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו

עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם. דינין דכתיב (בשלח טו, כה) שם שם לו חוק ומשפט, שבת

וכיבוד אב ואם דכתיב (ואתחנן ה, יב. שם, טז) כאשר צוך ה' אלקיך, ואמר רב יהודה כאשר

צוך במרה".

ובדף .. הביא כבו' דעת הרמב"ם וכו': ב"לב הארי" שם: "מאמינים אנו שהבורא ב"ה

משגיח על כל פרט ופרט של כל הבריאה כולה". ובחשן אהרן הערה ג': "ויש מן הגדולים

שסובר שהשגחת הבורא ב"ה על הבע"ח הרי זו כי אם השגחה כללית על כל מין ומין ולא

על כל פרט, אבל כבר צווחו על דעה זו קמאי וחלקו על זה גדולי דורו, וגם אחריהם המקובלים

ז"ל כולם פה אחד יגידו שהבורא ב"ה משגיח על כל ברי' וברי' בפני עצמה .. וכן משמע

אלא במין האנושי, אבל בבע"ח נמצא רק השגחה כללית בקיום כל המין. והשיגו ממרז"ל (ב"ב טז.) הידעת עת לדת וגו' שהק' מזמין נשר לקבל ולד ודרקון להכיש האילה וכו'.

אבל למעיין בדברי הרמב"ם, יראה שנזהר מקושיות וראיות אלו. ובאר הרמב"ם דעתו בארוכה במו"נ ח"ג פי"ז, כי כל מאמרים ופסוקים אלו מראים רק על השגחה מינית, שבברוא הק' את היעלים, אשר בצביונם נבראו ששונאים את ילדיהם, נתן בטבע מין הנשר לעוף בין הסלעים ולקבל הולד בכנפיו. אבל בכל "איש" פרטי, ביעלה פרטית, ואילה פרטית, אפשר — לפ"ד הרמב"ם — שבמקרה בעלמא לא יזדמן לה נשר. וגם אם נזדמן לה נשר ודרקון ג"ז מקרה הוא, ולא שהשגיח עלי' הבורא ית' באותה שעה וזמן את הנשר, או הדרקון.

וכמוש"כ שם "ולא אאמין כלל וכו' שזה העכביש טרף זה הזכוב בגזירה מאת השם ורצונו האישי עתה, אבל אלו כולם אצלי במקרה גמור". ולהלן שם שהשגחת הבורא ית' הוא רק "בהכינו לכל מין מזונו ההכרחי וחמר עמידתו וכו' הכנת מציאת מזון כל מין לאישיו". וזה המין (מין האדם) לבדו הוא אשר כל עניניו אישיו וכו' נמשך אחר הדין כמו"ש כי כל דרכיו משפט", ועיי"ש.

ואי קשיא הא קשיא לדעת הרמב"ם — והובאה ראי' זו בדא"ח — מש"ס חולין (סג.) ר"י כי הוי חזי שלך אמר משפטין תהום רבה, דדריש ר"י שגם בבע"ח ישנו משפט, ולא רק טבע שהוטבע בו בשעה שנברא.

בכמה מקומות בדברי רז"ל, ובפרט במס' בבא בתרא דף טז. ממה שדרשו שם על הפסוק הידעת עת לדת וכו'.

ע"ד השגח"פ: פרטי הענינים בזה — ביאר רבינו בארוכה ברשימה ד"השגחה פרטית" שנרפסה באג"ק ח"א ע' קסח ואילך.

הידעת .. האילה: "הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור (איוב לט, א), יעלה זו אכזרית על בני', בשעה שכורעת ללדת עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה וימות, ואני מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפני', ואלמלי מקדים רגע אחד או מתאחר רגע אחד מיד מת אילה זו רחמה צר, בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם ומתרפה ממולדה, ואלמלי מקדים וכו'".

בדא"ח: ראה (לדוגמא) רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' קלב. משפטין תהום רבה: תהלים לו, ז. ובפרש"י חולין שם: "שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות".

שבת (לא·) — מאמין בחה"ע וזורע — אמונת זה סדר זרעים.

במענה על מכ' שכתב לפרש מרז"ל שבת (לא·) אמונה זה ס"ז, שמסדר הזריעה והצמיחה שנותן גשם בעתו וכו' הוא ראי' לחזק האמונה, הנה ז"ל הירוש' — שהובא בתוס' בבבלי שם "שמאמין בחי העולמים וזורע". ופי' כבו' אין ליישב כלל במלות אלו.

גם א"א לפרש כפשוטו, שהרי מעשים בכ"י שגם הפוקרים זורעים, ומה ענין אמונה לכאן.

ועלה בדעתי לפרש עפ"י הידוע, אשר תכלית בריאת האדם לשמש את קונו הוא לזכך ולהאיר את העולם.

כי כשעלה ברצונו ית' לברוא אה"ע, בראו באופן שיתנהג ע"פ חוקים קבועים מאתו ית' בוימ"ב, אשר כ"י דומה לחבירו ועולם כמנהגו נוהג. וכללות חוקים האלו נקרא בשם טבע. ורק במקרים יוצאים מן הכלל מראה השי"ת כחו ומשדד מערכות הטבע, וזהו הנקרא נס.

ומעבודת האדם בנפשו לזכך עיני בשר אשר לו, שבכל העולם אשר מסביב לו ירָאָה וירָאָה גם בלבוש הטבע את כח האלקי העושאו — לטבע — ומקיימו.

ובכל פעולה ופעולה מפעולות האדם — זאת תהי' כונתו.

וזהו — בכל דרכיך דעהו.

[וכל אופן שהוא יותר עב וגס לבוש טבע זה, יותר קשה להרגיש

בחה"ע: בחי העולמים.

ס"ז: סדר זרעים.

הירוש': במהר"ץ חיות (אמרי בינה סי' ב) — שבירושלמי לפנינו ליתא.

שהובא בתוס' בבבלי שם: "אמונת זה סדר זרעים, מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזורע", היינו שהתוס' מפרש שזוהי גם כוונת הבבלי.

ופי' כבודו אין ליישב כלל במלות אלו: כי, פירוש המלות "מאמין בחי העולמים וזורע", שלהיותו "מאמין" לכן ה"ה זורע, היינו, שהאמונה היא סיבת הזריעה, ולא להיפך — כפירושו — שסדר הזריעה והצמיחה היא ראי' לחזק האמונה.

ועלה בדעתי לפרש: ראה גם לקו"ש ח"א ע' 216. ע' 240. חט"ו ע' 370. ח"ח ע' 295.

ועוד.

אה"ע: את העולם.

בוימ"ב: בר' ימי בראשית.

כ"י: כל יום.

בכל דרכיך דעהו: משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב. שהוא יותר עב וגס לבוש טבע זה: כלומר, שלבוש הטבע הוא יותר עב וגס.

ולדעת בפני' כח העושאו ומלובש בו בכ"ש להותו ולקיימו. ולכן גם יותר גדולה ויקרה עבודה זו].

וזוהו "שמאמין בחה"ע וזורע", שבהנהגת הזריעה והצמיחה שהם מהחוקים היותר טבעיים, וכמוש"נ עוד כל ימה"א וגו' לא ישבותו, הרי כשהולך לזורע יזרע רק מפני שמאמין בחה"ע אשר יתן ברכתו עליו שתצמיח שדהו (ובתוס' מרובה) — כי הוא בעולמו כבר רואה הוא אשר אין הטבע אלא לבוש שע"י פועל כח האלקי, והוא מאמין בחה"ע וזורע.

ואחתום בהבעת תודה עוה"פ בעד תשורתו

אייר תרפ"ט ריגא.

ז"ל המקובל ר"י אירגאס בס' שומר אמונים* ויכוח ב' ספ"א — הוא סוף הויכוח — "השגחה הא' היא הש' כוללת לכל מיני הנבראים שבעוה"ז שאינם בעלי גמול, והם ג' סוגים בע"ח צומח ודומם וכו', ואופן השג' ע"י השרים המופקדים על כל א' מהמינים וכו' להשפיע על כללות המין וכו' כל פרנסתם וכו' לפו"ר ולגדל בניהם, כדכתי' חולל אילות, עת

(* שומר אמונים — הובא בדמ"צ שרש מ' התפלה ס"ק ל"ד. ועוד במק"א: "המקובלים האחרונים כמו השו"א", ואיני זוכר עתה מקומו.

במנח"א — לכן הדרכי תשובה — ח"א ס"נ כתב שנכון ללמוד בס' ... ושומר אמונים. ומש"כ בענין ההשגחות, יש לדלג, ואסור לקרות בזה, ושאר' לי מארי' וכו', ושכן מקובל מאבותינו. עכ"ל [שם ובשירי מנחה להנ"ל].

כח העושאו ומלובש בו בכ"ש [בכל שעה] להותו ולקיימו: ראה תניא שער היחוד והאמונה בתחלתו.

וכמוש"נ עוד כל ימה"א [ימי הארץ] וגו' לא ישבותו: נח ת, כב.

בס' שומר אמונים .. ברמב"ן .. בקה"י: הובאו ברשימת השגחה פרטית הנ"ל. ועוד במק"א: כנראה הכוונה לדרמ"צ מצות פו"ר (ב, ב): "המקובלים האחרונים ה"ה השומר אמונים וכו'".

במנח"א .. ובשירי מנחה: במנחת אלעזר שם: "ע"ד לימוד .. חכמת האמת .. מהנכון ללמוד מקודם בספרים אשר המה התחלת החכמה כמו ס' .. וס' שומר אמונים .. אך בסוף ס' שומר אמונים בענין ההשגחות יש לדלג עליו ואסור לקרות בו, ושאר' לי מארי' במכשול כזה שעשה כללים ופרטים בעניני ההשגחה פרטיות נגד אמונתנו אמונת אומן בהשגחה הפרטיות מאתו ית"ש על כל פרט ופרט, ופרט שבפרט כל דהו". ובקונטרס שירי מנחה: "כן מקובלני מצדיקים וחסידים שמקובל מרבתינו וא"ז זי"ע שעליהם יש לדלג כו'".

לדת יע"ס, לבני עורב אשר יקראו וכו', יתן השר במין ההוא חכמה ומדע טבעי להכין צרכי קיום מינה וכו'. אמנם השג"פ כגון אם יחי' שור זה וכו', כל הבע"ח וכ"ש הצומחים והדוממים לא יושגחו על פרטי ענינים כאלו, לפי שהמכוון מהם יושג במיניהם לבד וכו', ולכן כל ענין אישיהם הוא במקרה גמור לא בגזירת השי"ת, זולת אם יגיע מזה איזה ענין אל השג' האדם כמשנ"ת בסמוך" (שם השג' הב' והד').

ראי' להשגח"פ בבע"ח — מוכחת: בירוש' שביעית (פ"ט ה"א) — ובאריכות קצת בב"ר פע"ט, מ"ר אסתר פ' גם ושתי, וקה"ר פ' חופר גומץ — רשב"י וכו' חמא חד צייד ציוד צפרין פרס מצודתי' שמע ברת קלא אמרה דימוס (חסד) ואישתבת צפור (ובמ"ר מוסיף עוד: אמרה — הב"ק — ספקולא (עונש מיתה) ומיתצדא). אמר — רשב"י — צפור מבלעדי שמיא לא יבדא כ"ש בר נשא. והובא כ"ז בתוד"ה דימוס ע"ז (טז:).

ברמב"ן עה"ת וירא יח' יט': ידיעת השם שהיא השגחתו בעולם השפל היא לשמור הכללים, וגם בנה"א מונחים בו למקרים עד בא עת פרידתם. אבל בחסידיו ישים אליו לבו לדעת אותו בפרט להיות שמירתו דבקה בו תמיד כו', כטעם לא יגרע מצדיק עינו כו', עין ד' אל יראיו, וזולת זה.

בקה"י מע' השגחה: "בשאר בע"ח הוא רק השגחה כללית לקיום המין, ובב"א יש ג"כ השג"פ כו' לב' דרכים א' להשגיח במעשיו כו' היוצר יחד לבם המבין א"כ מעשיהם כו', ב' להגן עליו מן המקרים. וזהו רק לצדיקים, אבל שאר בנ"א עזובים אל המקרים, עכ"ד הרמב"ן בפ' וירא, וכ"כ הבחיי שם". והקשה מהירוש' הנ"ל, "וי"ל דהקול הלז הי' מהשר שלהם שהשר שלהם משגיח גם על פרטי מינו". והקשה מאין אדם נוקף אצבעו וכו', "וי"ל דהכרזה הלז אב"ד שלמע' אם ראוי להצילו או

ב"ר פע"ט: פיסקא ו.

פ' גם ושתי: על הפסוק "גם ושתי" (אסתר א, ט). — והוא באסתר פ"ג, ב.

פ' חופר גומץ: על הפסוק "חופר גומץ" (קהלת י, ח). — והוא בקה"ר שם (פ"י, ח).

בנה"א: בני האדם.

ובב"א: ובבני אדם.

א"כ: אל כל.

וי"ל דהקול הלז הי' מהשר שלהם כו': ראה לקו"ש ח"ז ע' 64 הערה 41, שבגלל זה עיקר הראי' להשגחה פרטית בבע"ח היא מש"ס דחולין הנ"ל, ששם מפורש שזהו "משפט"ך (ולא ע"י השר שלהם).

אין אדם נוקף אצבעו וכו': חולין ז, ב.

לעזבו על המקרים". והקשה מאדם נדון בכ"י וכיו"ב, ומשמואל ואבלט (שבת), ותירץ דע"י תפלה או זכות גדול משגיח גם על מי שאינו צדיק.

אדם נדון בכ"י [בכל יום]: ר"ה טז, א.
 ומשמואל ואבלט (שבת): ראה שבת קנו, ב (ובפרש"י): "שמואל ואבלט (חכם נכרי הי' וחווה בכוכבים) הוו יתבי והוו קאזלי הנך אינשי לאגמא, א"ל אבלט לשמואל האי גברא אזיל ולא אתי, טריק לי' חיויא ומיית, א"ל שמואל אי בר ישראל הוא אזיל ואתי, אדיתבי אזיל ואתי וכו'". ובקה"י שם: "אלמא דהשגחת הקב"ה אף על איש פרטי. וא"ל דשמואל הכיר בו שהוא צדיק, דזה אינו, דהא לא ידע כלל אי ישראל הוא, כמ"ש אי בר ישראל הוא. ועוד דא"כ הוי לי' למימר אי צדיק הוא אזיל ואתי".
 ותירץ דע"י תפלה או זכות גדול כו': על הקושיא מהא ד"אדם נדון בכל יום" — "וי"ל דע"י תפלה הקב"ה משגיח על כל בשר". ועל הקושיא משמואל ואבלט — "וי"ל דע"י זכות גדול הזכות גורם להשגיח אף על מי שאינו צדיק וכו'".